

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра лісового та садово-паркового господарства

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету лісового
господарства та екології

[Signature] Анатолій ВИШНЕВСЬКИЙ
2026

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«РЕГУЛЮВАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ МИСЛИВСЬКИХ УГІДЬ»

Рівень вищої освіти: Другий (магістерський)

Галузь знань: Н Сільське, лісове, рибне господарство та ветеринарна медицина

Спеціальність: Н4 Лісове господарство

Освітня програма: Мисливське господарство

Житомир - 2026

Розробники: Власюк Володимир Павлович, к.с.-г.н., доцент, доцент кафедри
лісового та садово-паркового господарства

Інформація про викладача

Викладач (-і)	Власюк Володимир Павлович
Профайл викладача (-ів)	<u>Власюк Володимир Павлович</u>
Контактна інформація	<u>wlasukvp@gmail.com</u>
Сторінка курсу в Moodle	<u>http://m.polissiauniver.edu.ua/course/view.php?id=5882</u>
Консультації	Очні та онлайн консультації через Zoom, Telegram, Viber щосереди з 13.00 до 17.00

Робоча програма навчальної дисципліни «Регулювання продуктивності
мисливських угідь» затверджена на засіданні кафедри лісового та садово-
паркового господарства

Протокол від «31» серпня 2026 р. № 2
Завідувач кафедри

Юрій СІРУК

(підпис)

Погоджено із гарантом
освітньої програми Мисливське господарство

Олександр КРАТЮК

(підпис)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) факультету лісового
господарства та екології

Протокол від «31» серпня 2026 р. № 1

Голова НМК

Олександр КРАТЮК

(підпис)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма	заочна форма
Загальна кількість кредитів – 4 годин – 120 змстових модулів – 2	Галузь знань Н Сільське, лісове, рибне господарство та ветеринарна медицина	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
	Спеціальність Н4 Лісове господарство	1-й	1-й
		Семестр	
		1-й	1-й
		Лекції	
	Рівень вищої освіти: <i>Другий (магістерський)</i>	20 год.	6 год
		Практичні	
		28 год.	6 год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		72 год.	108 год.
		Форма підсумкового контролю:	
		екзамен	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Регулювання продуктивності мисливських угідь» є формування у здобувачів вищої освіти системних знань про структуру, класифікацію, природні властивості та господарську цінність мисливських угідь, а також про методи підвищення їх продуктивності.

Завдання дисципліни полягають у формуванні у студентів розуміння основних теоретичних основ та практичних прийомів регулювання кормових, захисних та інших властивостей угідь, засвоєні принципів покращення їх якості господарськими та біотехнічними методами, оцінюванні ємності угідь і плануванні комплексних заходів для забезпечення сталих популяцій мисливських тварин та екологічно збалансованого ведення мисливського господарства.

Передумовою вивчення дисципліни є володіння базовими знаннями з основ лісівництва, лісознавство, лісомисливського господарства, біології мисливських тварин та біотехнії.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів таких компетентностей:

а) інтегральної: *ІК. Здатність розв'язувати складні задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері лісового і мисливського господарства.*

б) загальної: (ЗК):

ЗК 1. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 4. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК 6. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

в) спеціальних (СК):

СК 1. Здатність критично осмислювати проблеми лісового господарства й дотичні міждисциплінарні проблеми та приймати ефективні рішення щодо їх вирішення.

СК 3. Здатність оцінювати регіональні особливості природно-кліматичних умов для організації ефективного лісового господарства, виконання лісами різнопланових функцій та збільшення площ лісів.

СК 6. Здатність здійснювати просвітницьку діяльність серед населення для формування в них екологічного мислення, свідомості та відповідальності за стан довкілля.

СК 7. Здатність розробляти, впроваджувати та оцінювати ефективність реалізації заходів з охорони, збереження та відтворення мисливських ресурсів.*

СК 8. Здатність забезпечувати багатоцільове використання мисливських угідь та сприяти наданню екосистемних послуг.*

СК 9. Здатність ефективно вирішувати комплекс складних організаційно-виробничих, лісівничих, рекреаційних та природоохоронних завдань пов'язаних з традиційними та альтернативними напрямками розвитку мисливського господарства.*

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН 1. Спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки у сфері лісового господарства та є основою для оригінального мислення, забезпечення сталого розвитку та проведення досліджень.

ПРН 3. Приймати ефективні рішення з питань лісового господарства, у тому числі у складних і непередбачуваних умовах; прогнозувати його розвиток; визначати фактори, що впливають на досягнення поставлених цілей; аналізувати і порівнювати альтернативи; оцінювати ризики та імовірні наслідки рішень.

ПРН 5. Здійснювати управління складною діяльністю у сфері лісового господарства та у ширших контекстах, забезпечувати якість, оцінювати ефективність і результативність діяльності

ПРН 7. Розробляти та реалізовувати наукові та прикладні проекти у сфері лісового господарства з урахуванням доступних ресурсів та ризиків, а також економічних, правових та екологічних аспектів.

ПРН 11. Застосовувати сучасні експериментальні та математичні методи, цифрові технології та спеціалізоване програмне забезпечення для розв'язання складних задач лісового та мисливського господарства.

ПРН 14. Оцінювати, моделювати та прогнозувати основні механізми функціонування популяцій мисливських тварин у природних та напіввільних*

умовах, визначати та підвищувати їх ресурсний потенціал сучасними інноваційними методами з огляду на раціональне використання тваринного світу.

РН 15. Визначати інструменти впливу та проектувати заходи з підвищення продуктивності, охорони та комплексного використання мисливських угідь, оцінювати їх ефективність на основі принципів і цілей сталого розвитку.*

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен

знати: структуру, типи та характеристику мисливських угідь України, їх просторову й функціональну організацію; класифікацію мисливських угідь та критерії оцінювання їх якісного стану; закономірності формування продуктивності відкритих і закритих типів угідь; природні кормові ресурси та чинники, що впливають на їх динаміку і доступність для мисливських тварин; принципи підвищення кормових, захисних та інших властивостей угідь; методи проведення біотехнічних заходів, їх значення для підтримання популяцій мисливських тварин; поняття ємності мисливських угідь, фактори її обмеження та способи регулювання; основи проектування комплексу заходів з поліпшення умов існування диких тварин і запобігання їх загибелі.

вміти: проводити оцінку мисливських угідь, визначати їхню структуру, типи та показник цінності; встановлювати вплив природних і антропогенних чинників середовища на якість та продуктивність угідь; обчислювати ємність мисливських угідь, обґрунтовувати заходи щодо її регулювання і підтримання оптимального стану популяцій; проектувати заходи щодо підвищення кормових та захисних властивостей угідь для різних груп тварин; розробляти біотехнічні заходи, спрямовані на створення сприятливого середовища для приживання та відтворення тварин; планувати та здійснювати заходи із запобігання загибелі тварин внаслідок несприятливих природних чи антропогенних чинників; формувати комплексні програми підвищення продуктивності мисливських угідь з урахуванням екологічних, біотехнічних та господарських вимог.

Під час вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти зможуть отримати додатково такі *soft skills*:

- системне та аналітичне мислення (здатність комплексно оцінювати якість угідь та чинники середовища, що впливають на їхній потенціал);
- самоорганізація та тайм-менеджмент (уміння раціонально планувати свій час для покрокового виконання практичних робіт та завдань курсового проекту);
- адаптивність та прийняття рішень (здатність швидко знаходити правильні господарські рішення у складних або мінливих природно-кліматичних ситуаціях);
- презентаційні навички (вміння логічно структурувати свої думки, аргументувати розрахунки та публічно захищати розроблені біотехнічні проекти);
- командна робота та колаборація (вміння взаємодіяти у малих групах під час аналізу виробничих ситуацій, розподіляти ролі та нести відповідальність за спільний результат).

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Оцінка потенціалу та оптимізація умов середовища існування дикої фауни

Тема 1. Предмет і завдання дисципліни. Загальні засади управління продуктивністю мисливських угідь.

1. Предмет, функції та завдання дисципліни в системі сучасного мисливствознавства
2. Екологічні та теоретичні засади регулювання якості і ємності угідь
3. Системний підхід та ключові аспекти управління ресурсами фауни
4. Концепція сталого розвитку мисливських угідь в контексті підвищення їх продуктивності
5. Класифікація мисливсько-господарських заходів за характером та тривалістю дії на мисливські угіддя

Тема 2. Структура мисливських угідь як основа формування їхньої продуктивності. Бонітування угідь.

1. Загальна характеристика та класифікація типів мисливських угідь України
2. Продуктивність мисливських угідь та чинники, що її визначають
3. Теоретичні засади бонітування та класи бонітету як інтегральний показник якості біотопів

Тема 3. Мисливсько-господарські заходи з оптимізації кормових умов та мінерального живлення в угіддях.

1. Теоретичне обґрунтування покращення кормової бази як лімітуючого чинника ємності біотопів.
2. Організація штучної підгодівлі: види кормів, нормативи, етологічні та ветеринарні стандарти.
3. Покращення природних кормових умов: проектування кормових полів, реміз та використання порубочних решток.
4. Регулювання мінерального живлення: біологічне значення натрію та технологія облаштування солонців.

Тема 4. Мисливсько-господарське регулювання захисних, гніздових умов та умов водозабезпечення в угіддях.

1. Захисні властивості угідь як фактор популяційного гомеостазу та методи їхнього господарського підвищення.
2. Регулювання гніздових умов: біологічне обґрунтування та технологія створення штучних гніздівель і укриттів.
3. Оптимізація умов водозабезпечення фауни: проектування штучних лісових водойм та поїлок.

Тема 5. Керування поведінкою та переміщеннями тварин як чинник підвищення ємності угідь.

1. Кормова та територіальна поведінка дичини як об'єкт господарського регулювання.
2. Технічні засоби та етологічні методи штучного управління поведінкою тварин в угіддях.
3. Просторова структура популяцій і типи переміщень тварин та їх оптимізація господарськими заходами

Змістовий модуль 2. Нормування використання, регулювання чисельності фауни та оцінка результативності заходів

Тема 6. Мисливсько-господарське регулювання статеві-вікової структури популяцій та селекційний відбір.

1. Теоретичне обґрунтування регулювання структури стада ратичних як чинника підвищення ємності біотопів.
2. Оптимальні параметри статеві-вікової структури для різних видів мисливської фауни.
3. Селекційний відбір та його критерії: вилучення малопродуктивних особин.
4. Організація та строки проведення селекційного відстрілу в мисливських господарствах.

Тема 7. Регулювання чисельності хижаків та управління міжвидовою конкуренцією в мисливських угіддях.

1. Теоретичні основи біоценотичного регулювання: баланс у системі «хижак-жертва» та концепція екологічного тиску.
2. Мисливсько-господарське значення та методи контролю чисельності великих і середніх хижаків (вовк, лисиця, бродячі собаки).
3. Екологічна сутність міжвидової конкуренції ратичних тварин та господарські методи її мінімізації.
4. Особливості регулювання чисельності хижих ссавців на територіях із різним охоронним

Тема 8. Регулювання ємності мисливських угідь шляхом управління відтворенням та вилученням тварин.

1. Теоретичні основи оптимізації ємності біотопів через балансування процесів відтворення та вилучення фауни
2. Екологічний аналіз регіональних показників відтворення та методологія розрахунку річного приросту
3. Нормування вилучення дичини як фактор регулювання трофічного пресингу на зимову кормову базу угідь
4. Організаційно-господарське моделювання пропускної спроможності мисливських угідь для запобігання антропогенній деградації біотопів

Тема 9. Державне управління та адміністративні форми регулювання продуктивності мисливських угідь.

1. Адміністративні основи охорони тваринного світу як фундамент збереження та регулювання ємності угідь
2. Компетенція державних органів влади у сфері вдосконалення менеджменту та нагляду за продуктивністю мисливських ресурсів
3. Форми та види природокористування: регулювання загального і спеціального мисливського користування для запобігання виснаженню біотопів
4. Адміністративні критерії надання та припинення прав користування угіддями як механізм захисту від їх господарської деградації

Тема 10. Еколого-господарська оцінка та результативність заходів щодо регулювання продуктивності мисливських угідь.

1. Теоретико-методологічні принципи інтегрального оцінювання еколого-господарської результативності управління угіддями
2. Часовий критерій та класифікація строків настання результативності
3. Концепція інтегрального еколого-господарського аналізу та врахування чинника часу в мисливському менеджменті
4. Еколого-господарські втрати від пошкодження фітоценозів фауною та методи запобігання біологічній деградації лісу

4. Структура навчальної дисципліни

Структура курсу	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
		лекції	практ.	лаб	сам.р.		лекції	практ.	лаб	сам.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль 1. Оцінка потенціалу та оптимізація умов середовища існування дикої фауни										
Тема 1. Предмет і завдання дисципліни. Загальні засади управління продуктивністю мисливських угідь.	12	2			10	12	1			11
Тема 2. Структура мисливських угідь як основа формування їхньої продуктивності. Бонітування угідь.	12	2	2		8	12	0,5	0,5		11
Тема 3. Мисливсько-господарські заходи з оптимізації кормових умов та мінерального живлення в угіддях.	12	2	6		4	12	0,5	1,0		10,5

Тема 4. Мисливсько-господарське регулювання захисних, гніздових умов та умов водозабезпечення в угіддях.	12	2	4		6	12	0,5	1,0		10,5
Тема 5. Керування поведінкою та переміщеннями тварин як чинник підвищення ємності угідь.	12	2	2		8	12	0,5	0,5		11
Разом за змістовним модулем 1	60	10	14		36	60	3	3		54
Змістовий модуль 2. Нормування використання, регулювання чисельності фауни та оцінка результативності заходів										
Тема 6. Мисливсько-господарське регулювання статевовікової структури популяцій та селекційний відбір.	12	2	2		8	12	0,5	0,5		11
Тема 7. Регулювання чисельності хижаків та управління міжвидовою конкуренцією в мисливських угіддях.	12	2			10	12	0,5			11,5
Тема 8. Регулювання ємності мисливських угідь шляхом управління відтворенням та вилученням тварин.	12	2	6		4	12	1	1,5		9,5
Тема 9. Державне управління та адміністративні форми регулювання продуктивності мисливських угідь.	12	2			10	12	0,5			11,5
Тема 10. Еколого-господарська оцінка та результативність заходів щодо регулювання продуктивності мисливських угідь.	12	2	6		4	12	0,5	1		10,5
Разом за змістовним модулем 2	60	10	14		36	60	3	3		54
Усього годин	120	20	28		72	120	6	6		108

5. Теми практичних занять

№ з/п	Тема	Назва теми	Кількість годин	
			денна форма	заочна форма
Змістовий модуль 1.				
1	T2	Аналіз структури та класифікації мисливських угідь для оцінки їхньої потенційної продуктивності	2	0,5
2	T3	Оцінка якості та розрахунок потенційної продуктивності угідь	4	0,5
3	T3	Розрахунок фактичної продуктивності угідь з урахуванням негативних і позитивних чинників середовища	2	0,5
4	T4	Підвищення продуктивності угідь методом проектування та розрахунку площі реміз	4	1
5	T5	Організація ветеринарно-санітарних заходів в угіддях для запобігання зниженню їхнього бонітету	2	0,5
Змістовий модуль 2.				
6	T6	Регулювання ємності угідь шляхом керування поведінкою мисливських тварин	2	0,5
7	T8	Розрахунок оптимальної чисельності тварин як основа для регулювання біологічної ємності мисливських угідь	2	0,5
8	T8	Прогнозування та моделювання динаміки чисельності тварин для планування продуктивності угідь	4	1
9	T10	Підвищення продуктивності угідь шляхом організації зимової підгодівлі тварин	4	0,5
10	T10	Організація заходів щодо запобігання зниженню продуктивності мисливських угідь в агроландшафтах	2	0,5
Разом			28	6

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
Змістовний модуль 1			
1.	Тема 1. Предмет і завдання дисципліни. Загальні засади управління продуктивністю мисливських угідь Кейс: Проаналізуйте структуру конкретного мисливського господарства, визначте чинники, що визначають його ємність, та розподіліть заплановані господарські заходи на дві групи: загальної (група А) та обмеженої (група Б) біотехнічної дії. Доповідь: «Концепція біологічної та господарської ємності ландшафтів у сучасному мисливському господарстві». Есе: «Управління відтворенням фауни як інструмент інтенсифікації та підвищення продуктивності угідь». Практикум: Скласти класифікаційну схему «Фактори та важелі регулювання ємності мисливських угідь».	10	11
2.	Тема 2. Структура мисливських угідь як основа формування їхньої продуктивності. Бонітування угідь Кейс: На основі типології мисливських угідь складіть схему відмінностей для різних лісомисливських зон і підзон України. Доповідь: «Особливості бонітування мисливських угідь для різних різних груп тварин: основних видів (козуля , олень кабан, заєць), вооплавної дичини та бобра».	8	11

	Есе: «Подвійна оцінка якості мисливських угідь: взаємодія типологічного та факторного бонітування». Практикум: Розробити покроковий алгоритм розрахунку первинного середнього показника цінності (СПЦ) мисливського господарства.		
3.	Тема 3. Мисливсько-господарські заходи з оптимізації кормових умов та мінерального живлення в угіддях Кейс: У випадку настання екстремальних зимових умов та занесення глибоким сніговим настом природних пасовищ запропонуйте план екстрених господарських заходів для утримання популяцій ратичних у межах господарства та запобігання їх загибелі. Доповідь: «Організація підгодівлі тварин як захід щодо запобігання їх загибелі». Есе: «Штучна кормова база та її роль у зниженні смертності тварин у зимову пору року». Практикум: Скласти технологічну карту-графік заготівлі та викладки різних видів зимових кормів залежно від чисельності тварин і в різні періоди підгодівельного сезону.	4	10,5
4.	Тема 4. Мисливсько-господарське регулювання захисних, гніздопридатних умов та умов водозабезпечення в угіддях Кейс: Розрахуйте площу створення захисних реміз для мисливського господарства відповідно до індивідуального варіанта завдання з урахуванням його типологічної структури та обґрунтуванням оптимального значення нормативу створення. Доповідь: «Комплекс заходів щодо підвищення захисних властивостей мисливських угідь та очікувана ефективність їх впровадження». Есе: «Штучні захисні ремізи як засіб радикального підвищення захисної ємності низькопродуктивних мисливських угідь». Практикум: Накреслити технологічну схему реміз для Поліської і Степової Лісомисливських зон з обґрунтуванням їх площ у кожній зоні та виокремити особливості їх облаштування.	6	10,5
5.	Тема 5. Керування поведінкою та переміщеннями тварин як чинник підвищення ємності угідь Кейс: Проаналізуйте поведінкову ситуацію гострого ієрархічного конфлікту та пригнічення молодняку копитних біля єдиної годівниці. Запропонуйте методи та заходи для запобігання цьому явищу. Доповідь: «Прояви конфліктної поведінки диких тварин в умовах високої їх щільності». Есе: «Ефективність мисливськогосподарських заходів для розосередження та розміщення тварин у бажаних стаціях». Практикум: зробити порівняльну характеристику етологічних реакцій різних видів диких тварин (зміщена активність, мозаїчний рух, переадресована агресія) та методів їх господарського нівелювання.	8	11
Змістовний модуль 2			
6.	Тема 6. Мисливсько-господарське регулювання статеві-вікової структури популяцій та селекційний відбір Кейс: На основі щорічного обліку тварин виявлено глибокий дисбаланс статей та наявність у стадах копитних агресивних самців. Розробіть програму вилучення тварин для доведення статевої структури популяції до оптимального співвідношення. Доповідь: «Селекційні та екологічні критерії проведення якісного	8	11

	відбору диких тварин». Есе: «Оптимальна статеві-вікова структура стада ратичних як основа підвищення річного приросту та покращення фізіологічного стану молодняка». Практикум: Скласти алгоритм дій мисливствознавця при відборі особин ратичних до селекційного відстрілу за зовнішніми (екстер'єрними) ознаками.		
7.	Тема 7. Регулювання чисельності хижаків та управління міжвидовою конкуренцією в мисливських угіддях Кейс: В умовах мисливського господарства зафіксовано критичне ущільнення вовка (понад 0,5 особини на 1000 га), що загрожує стану популяції козулі європейської. Сформуйте план організації облавного полювання із прапорцями для доведення чисельності вовка до санітарних вимог. Доповідь: «Біоценотичний баланс у системі «хижак-жертва» та методи оральної імунізації лисиці рудої». Есе: «Міжвидова трофічна конкуренція великих жуйних ссавців та господарські методи її мінімізації». Практикум: Розробити порівняльну схему методів регулювання чисельності хижаків у мисливських угіддях та здичавілих домашніх тварин.	10	11,5
8.	Тема 8. Регулювання ємності мисливських угідь шляхом управління відтворенням та вилученням тварин Кейс: На основі фактичного середнього бонітету (з урахуванням чинників впливу) розрахуйте оптимальну щільність тварин та змодельуйте зміну їх чисельності на ревізійний період відповідно до вашого варіанта. Доповідь: «Розрахунок річного приросту та природної смертності тварин за нормативами Поліської лісомисливської області». Есе: «Визначення планової та фактичної пропускної спроможності угідь для запобігання виснаженню популяцій мисливських тварин». Практикум: Заповнити та розрахувати багаторічну прогнозовану матрицю динаміки популяції тварин.	4	9,5
9.	Тема 9. Державне управління та адміністративні форми регулювання продуктивності мисливських угідь Кейс: Складіть проект обґрунтування для надання мисливських угідь площею 4 тис. га у довгострокове користування підприємству, визначивши права, егерські обов'язки охорони та критерії припинення договору у разі порушення його положень. Доповідь: «Розподіл повноважень органів державної влади та Держлісагентства у сфері мисливського господарства». Есе: «Обов'язки користувача щодо охорони угідь як умова збереження його прав на ведення господарства». Практикум: Скласти план організаційних заходів із облаштування території мисливського господарства відповідно до індивідуального варіанта завдання.	10	11,5
10.	Тема 10. Еколого-господарська оцінка та результативність заходів щодо регулювання продуктивності мисливських угідь Кейс: Проаналізуйте ситуацію масового пошкодження лісових культур дикими копитними тваринами та запропонуйте комплекс методів захисту (репеленти, огороження тощо). Доповідь: «Принципи інтегрального еколого-орієнтованого оцінювання природокористування за академіком Ю. Ю. Туницею». Есе: «Ефективність захисних методів лісових насаджень від пошкодження звірами (відволікаючої підгодівлі, репелентів тощо)».	4	10,5

	Практикум: Розрахувати щільність населення мисливських тварин за формулою маршрутного обліку слідів на снігу для оцінки результативності проведених біотехнічних заходів відповідно до індивідуального варіанта завдання.		
Всього		72	108
	Разом	72	108

7. Методи навчання

Під час викладання навчальної дисципліни використовуються такі методи навчання:

- словесні (лекція, пояснення, бесіда, дискусія);
- наочні (демонстрація, ілюстрація, презентація);
- практичні (виконання практичних завдань, розв'язання ситуаційних задач і кейсів);
- проблемно-пошукові;
- дослідницькі;
- самостійна робота здобувачів освіти (анотація опрацьованого матеріалу, вирішення задач, проведення розрахунків, підготовка доповідей, написання наукових статей/тез);
- робота з навчальною та науковою літературою;
- аналіз виробничих ситуацій.

8. Форми контролю і методи оцінювання

(у т.ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Основними видами контролю результатів навчання під час вивчення дисципліни «Регулювання продуктивності мисливських угідь» є: поточний і підсумковий. Поточний контроль здійснюється у формі усного та письмового опитування, тестування, виконання завдань самостійної роботи, підготовки презентацій та аналітичних оглядів.

Після вивчення курсу застосовується підсумковий контроль у формі екзамену. Екзамен проводиться для всіх без винятку здобувачів вищої освіти (незалежно від кількості балів, отриманих за результатами поточного контролю за семестр). До підсумкового контролю з навчальної дисципліни допускаються здобувачі вищої освіти, які виконали всі види індивідуальних завдань та обов'язкових робіт (практичних завдань, курсової роботи), передбачених робочою програмою. Екзамен передбачає вирішення тестів.

Підсумкова оцінка визначається шляхом оцінювання навчальних досягнень за 5-бальною системою з наступним переведенням у 60-бальну через множення середньоарифметичного значення на коефіцієнт переведення – 12 та підсумуванням з результатами підсумкового контролю (екзамен – максимум 40 балів).

9. Питання для підсумкового контролю (орієнтовні)

1. Що таке «продуктивність мисливських угідь» та які її основні показники?
2. Дайте визначення екологічної ємності та господарської ємності угідь.
3. Чим відрізняються мисливсько-господарські заходи групи А від заходів групи Б?
4. Яка мета дисципліни «Регулювання продуктивності мисливських угідь»?
5. Що таке «тип мисливського угіддя» та які ознаки покладені в його основу?
6. Які категорії і групи мисливських угідь виділяють в Україні?
7. Назвіть три основні групи лісонасаджень за віком у мисливському господарстві.
8. Чому лісові молодняки мають найвищу кормову цінність для тварин-дендрофагів?
9. Що таке відкриті та закриті угіддя та які підкатегорії вони об'єднують?
10. Чому відтворення дичини у польових угіддях є складним господарським завданням?
11. Чому дрібні водойми є продуктивнішими для качок, ніж великі глибокі озера?
12. Що таке бонітування мисливських угідь та в яких одиницях воно вимірюється?
13. Чому якісну оцінку (бонітування) проводять окремо для кожного виду тварин?
14. Охарактеризуйте потенціал угідь I та V класів бонітету.
15. У чому різниця між типологічною (первинною) та факторною (вторинною) оцінкою угідь?
16. За якою формулою розраховують первинний середній показник цінності (СПЦ) угідь?
17. На які три великі групи поділяють чинники, що коригують бонітет угідь?
18. Як висока щільність вовків та лисиць впливає на середній клас бонітету угідь?
19. Як незадовільний санітарно-епізоотичний стан стада впливає на якість угідь?
20. Чому глибокий сніговий покрив понад 60 см є лімітуючим чинником для копитних?
21. Як впливає на бонітет угідь відстань до природних джерел водою понад 5 км?
22. Оцініть вплив браконьєрства на зміну середнього класу бонітету угідь.
23. Що таке фактична продуктивність угідь та за якою логічною формулою вона рахується?
24. Яку роль відіграють штучні захисні ремізи у лісових масивах?

25. За якою математичною формулою розраховують розрахункову площу захисних реміз?
26. На які три групи поділяють ветеринарно-санітарні заходи в угіддях?
27. З якою періодичністю та якими засобами дезінфікують годівниці й солонці?
28. Назвіть основні ознаки сказу та сибірської виразки у диких тварин.
29. Як здійснюється дегельмінтизація тварин через мережу солонців та порхалищ?
30. Що таке конфліктна поведінка тварин та коли вона найчастіше проявляється?
31. Як змінюється поведінка молодняку копитних в умовах надмірного пресингу домінантів?
32. Як за допомогою лінійного розміщення годівниць та солонців можна керувати поведінкою стада?
33. Дайте визначення «оптимальної чисельності» популяції мисливських тварин.
34. Що таке «оптимальна щільність» дичини та на яку площу угідь вона розраховується?
35. За якою формулою обчислюють оптимальну чисельність тварин для всього господарства?
36. Яке рішення приймається, якщо фактична щільність дичини падає нижче мінімальної межі?
37. Що таке «річний приріст популяції» та від яких чинників угідь він залежить?
38. Які нормативні показники природної смертності молодняку копитних у Поліссі?
39. Чому дикий кабан має найвищі показники середнього річного приросту стада?
40. Що таке «перевилучення» дичини та до яких наслідків для популяції воно призводить?
41. Яка статеві-вікова категорія кабана має бути основним об'єктом селекційного вилучення?
42. За якими формулами вираховують обсяги планового вилучення та природної загибелі?
43. Як розраховується показник кількості прибулих тварин (приросту) на кінець року?
44. На які три часові етапи поділяють зимовий сезон підгодівлі тварин тривалістю 100 днів?
45. Який відсоток добової норми кормів викладають єтери на першому та третьому етапах зими?
46. Чому мінеральна підгодівля кухонною сіллю має функціонувати впродовж усього року?

47. За якими формулами розраховують сезонну потребу в сіні, зерні та річну норму солі?
48. У чому полягає проблема масової загибелі польової дичини під час жнив?
49. Чому круговий спосіб збирання врожаю від країв до центру є найбільш згубним для тварин?
50. Розкрийте екологічну перевагу човникового способу косіння та косіння від центру.
51. Які технічні пристрої використовують на косарках для механічного відлякування дичини?
52. Що таке «пропускна спроможність мисливського господарства» та її види?
53. За якими формулами розраховують планову (сезонну) та фактичну пропускну спроможність?
54. Дайте класифікацію та наведіть приклади строків настання результативності мисливськогосподарських заходів.
55. Яких збитків лісовому фонду завдають копитні при пошкодженні незімкнутих культур?
56. Назвіть механічні, хімічні та етологічні методи запобігання пошкодженню лісу дичиною.

10. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Розподіл балів оцінювання знань здобувачів вищої освіти у семестрі за видами навчальних занять з дисципліни «Регулювання продуктивності мисливських угідь»

Поточний контроль										Індивідуальне самостійне завдання	Підсум- ковий контроль (екзамен)	Сума балів
Змістовний модуль 1					Змістовний модуль 2							
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10			
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	0-5	40	100

Оцінювання кожного з виконаних практичних завдань здійснюється за такими критеріями:

5 балів – здобувач вищої освіти у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки;

4 бали – здобувач вищої освіти достатньо володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією.

Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки;

3 бали – здобувач вищої освіти відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні формули, рівняння, закони. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки;

2 бали – здобувач вищої освіти не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань;

1 бал – здобувач вищої освіти не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді; **0 балів** – здобувач вищої освіти не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Оцінювання результатів екзамену здійснюється за наступними критеріями:

35-40 балів – бездоганна відповідь;

25-34 бали – вірна відповідь, містить окремі неточності чи упущення,

15-24 бали – загалом правильна, однак неповна чи стисла відповідь;

5-14 балів – виконання завдань не повне або не точне.

0-4 бали – розкриття питань лише розпочато.

Під час оцінювання знань і вмінь здобувачів можуть бути враховані результати навчання, отримані у **неформальній освіті**. Для цього, здобувач освіти, що має підтвердження про результати навчання у неформальній освіті (сертифікат, диплом чи інший документ), звертається із письмовою заявою в деканат факультету і складає підсумковий контроль предметної комісії. Наявність підтверджуючих документів є підставою для зарахування окремої теми лекційного чи практичного заняття, змістовного модуля чи всього навчального матеріалу дисципліни за умови, що програма неформальної освіти повністю відповідає робочій програмі дисципліни.

Шкала оцінювання: університетська (100-бальна) та національна

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Для екзамену, диференційованого заліку, курсового проєкту (роботи) практики
90-100	Відмінно
75-89	Добре
60-74	Задовільно
менше 60	Незадовільно

11. Політики дисципліни

Політики курсу «Регулювання продуктивності мисливських угідь» вибудовуються із урахуванням норм законодавства України щодо академічної доброчесності, у т. ч. щодо використання штучного інтелекту, та регламентних документів щодо організації навчання у Поліському університеті.

Політика щодо відвідування: задля успішного засвоєння теоретичних знань і формування компетентностей здобувачі освіти зобов'язані регулярно відвідувати заняття, брати активну участь у обговоренні ключових питань теми, виконувати необхідний мінімум навчальної роботи.

Політика щодо підготовки і захисту курсової роботи окреслена в методичних рекомендаціях щодо підготовки і захисту курсових робіт.

Політика щодо дедлайнів: індивідуальні та самостійні роботи здобувачі освіти мають здавати вчасно, відповідно до плану заняття. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, участь у конференціях, тривога, відсутність світла тощо) термін зарахування навчальних завдань може бути подовжений за погодженням із викладачем курсу. Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, зараховуються зі зниженням оцінки.

Політика щодо комунікації із викладачем: у разі виникнення певних труднощів при вивченні дисципліни здобувач освіти може звертатися до викладача у години консультацій за додатковими роз'ясненнями.

12. Ключові терміни навчальної дисципліни

№	Термін	Відповідник англійською мовою
1	Продуктивність мисливських угідь	Hunting ground productivity
2	Підвищення продуктивності мисливських угідь	Enhancement of hunting ground productivity
3	Мисливськогосподарські заходи	Hunting management activities
4	Клас бонітету мисливських угідь	Hunting ground class
5	Тип мисливського угіддя	Wildlife habitat type
6	Біологічна ємність угідь	Biological carrying capacity of habitat
7	Господарська ємність угідь	Economic carrying capacity of hunting ground
8	Середній показник цінності (СПЦ)	Average value index of hunting ground
9	Оптимальна щільність популяції	Optimum population density
10	Річний приріст популяції	Annual population increment
11	Захисна реміза	Wildlife shelter covert
12	Кормове поле (кормова реміза)	Food plot
13	Зимова підгодівля дичини	Winter supplementary feeding of wildlife
14	Селекційний відстріл (вилучення)	Selective culling
15	Пропускна спроможність угідь	Carrying capacity for hunters
16	Фактор турбування (неспокою)	Disturbance factor

13. Рекомендована література

Основна

- Бондаренко В.Д. Біотехнія. Львів: ІЗМН, 1998. 260 с.
- Бондаренко В.Д. Біотехнія. Львів: ІЗМН, 2002. 352 с.
- Ведення мисливського господарства : підручник / П.Б. Хоєцький та ін. Львів : Сполом, 2022. 144 с.
- Лісомисливське господарство : підручник / П.Б. Хоєцький та ін. Львів : Сполом, 2022. 256 с.
- Мисливствознавство : навчальний посібник / укл. А.І. Гузій, І.Д. Іванюк, В.М. Кусік, П.Б. Хоєцький. Харків: Мачулін, 2017. 276 с.
- Мисливствознавство : навчальний посібник / укл. А.І. Гузій, І.Д. Іванюк, В.М. Кусік. Харків: Мачулін, 2018. 254 с.

Додаткова

Власюк В. П. Біотехнічні підходи до покращення кормової бази лося європейського (*Alces alces*) у лісових екосистемах Полісся. *Current scientific goals, approaches and challenges* : collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the IV International Scientific and Theoretical Conference, June 13, 2025. Dresden, Federal Republic of Germany : ICSR, 2025. P. 97–99. DOI <https://doi.org/10.36074/scientia-13.06.2025>

Власюк В. П., Климчук О. О. Антропогенний вплив на мисливські угіддя: заходи з мінімізації. *Science and Information Technologies in the Modern World* : Collection of Scientific. Papers with Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference, May 21-23, 2025. Athens, Greece : ISU, 2025. P. 43–46. DOI <https://doi.org/10.70286/ISU-21.05.2025>

Власюк В. П. Гальковиська та пурхалища: важливі компоненти середовища існування мисливських куроподібних птахів. *Modernization of today's science: experience and trends* : collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the VI International Scientific and Theoretical Conference, June 6, 2025. Montreal, Canada : ICSR, 2025. P. 113–115. DOI <https://doi.org/10.36074/scientia-06.06.2025>

Власюк В. П. Прогнозування чисельності козулі європейської (*Capreolus capreolus* L.) для різних природно-кліматичних районів Житомирщини. *Науковий вісник НТТУ України*. 2015. Вип. 25.1. С. 49–55.

Власюк В. П. Регулювання продуктивності мисливських угідь як основний чинник раціонального ведення мисливського господарства. *Modern science and innovation: trends, challenges, and breakthroughs* : collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the I International Scientific and Theoretical Conference, May 23, 2025. New York, USA : ICSR, 2025. P. 164–168. DOI <https://doi.org/10.36074/scientia-23.05.2025>

Власюк В. П. Регулювання чисельності основних видів мисливських тварин в угіддях. *Technologies and strategies for the implementation of scientific achievements* : collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the I

International Scientific and Theoretical Conference (Vol. 2), (Stockholm, May 27, 2022). Stockholm, Kingdom of Sweden, 2022. P. 25–26.

Власюк В.П., Баранівський В.В. Заходи щодо зменшення шкоди, яку наносять мисливські тварини лісовим насадженням. *Екологічні проблеми навколишнього середовища та раціонального природокористування в контексті сталого розвитку* : збірник матеріалів IV Міжнародної наук.-практ. конф. (м. Херсон 21-22 жовтня 2021 р.) Херсон : Вид-во «ОЛДІ-ПЛЮС», 2021. С. 44–45.

Власюк В. П., Доганова О. В., Шмат І. П. Заходи щодо зниження чинника неспокою у мисливських угіддях. *Лісові екосистеми: сучасні проблеми і перспективи досліджень-2022* : Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції (30 травня 2022 року, м. Житомир). Житомир: Поліський національний університет, 2022. С. 14-15.

Власюк В. П. Маєвський О.В. Альтернативні підходи до прогнозування чисельності мисливських тварин. *Проблеми ведення та експлуатації лісових і мисливських ресурсів*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 24 лист. 2017 р. Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2017. С. 94–95.

Власюк В. П., Заєць А. А. Особливості визначення якості мисливських угідь. *Наукові читання – 2020*. Житомир, ЖНАЕУ, 2020. С. 18–19.

Власюк В. П., Закусило В. М., Романченко К. І. Особливості проведення біотехнічних заходів у лісомисливських господарствах. *Наукові читання – 2021*. Житомир: Поліський національний університет, 2021. С. 9–11.

Власюк В. П., Кратюк О. Л., Климчук О.О. Ключові аспекти динаміки чисельності елементарних популяцій лося європейського (*Alces alces*) в умовах Житомирської області. *Таврійський науковий вісник. Серія: Сільськогосподарські науки*. 2025. Вип. 143. Ч.1 С. 308–317. <https://doi.org/10.32782/2226-0099.2025.143.1.38>

Кратюк О. Л., Власюк В. П., Бондарчук Н. В. Розвиток мережі об'єктів напіввільного утримання мисливських тварин як складової організаційної структури мисливськогосподарського виробництва Житомирської області. *Екологічні науки*. 2026, № 4 (67). С. 94–100.

Власюк В.П., Кратюк О. Л., Климчук О.О., Турко В.М. Стаціональна приуроченість зайця сірого у літню пору року в умовах Житомирського Полісся. *Таврійський науковий вісник. Серія: Сільськогосподарські науки*. 2023. Вип. 130. С. 430–435. DOI <https://doi.org/10.32851/2226-0099.2023.130.59>

Власюк В.П., Кратюк О.Л., Климчук О.О. Основні тенденції просторово-часової динаміки основних видів мисливських тварин Житомирщини. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Агрономія і біологія»*. 2022. Вип. 48 (2). С. 36–45. DOI <https://doi.org/10.32845/agrobio.2022.2.6>

Власюк В. П., Кратюк О. Л., Климчук О. О. Чисельність зайця сірого в мисливських угіддях користувачів різних форм господарювання в умовах Житомирщини. *Слобожанський науковий вісник. Серія: Природничі науки*. 2024. Вип. 1. С. 56–61. DOI <https://doi.org/10.32782/naturalspu/2024.1.7>

Власюк В.П., Ковальчук С.В., Єрмоленко В.Ю. Вплив факторів середовища на продуктивність мисливських угідь ТОВ «МРГ «Ліси Сумщини». *Мисливське господарство: Традиції. Досвід. Нові горизонти* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 19 вересня 2025 р. Житомир: Поліський національний університет, 2025. С. 34–37.

Власюк В. П., Кривцов О.С., Халімов Т.М. Підвищення продуктивності лучних лісових екосистем як середовища проживання мисливських тварин. *Наукові читання-2026* : матер. наук.-практ. конф. науково-педагогічних працівників, докторантів та аспірантів НІІ Екології та лісу, 01 травня 2026 р. Житомир : Поліський національний університет, 2026. С. 22–24.

Власюк В. П., Колотій А. В., Висоцький О. А. Застосування біотехнічних рубок з метою підвищення продуктивності мисливських угідь. *Лісові екосистеми: сучасні проблеми і перспективи досліджень–2026* : Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції, 01 червня 2026 р. Житомир: Поліський національний університет, 2026. С. 59-60.

Власюк В. П., Лучко В. І., Муха І. О. Вплив рубок лісу на середовище проживання мисливської фауни. *Лісівництво, переробляння деревини та землевпорядкування: здобутки, стан і перспективи* : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 29–30 жовтня 2024 р. Харків: Державний біотехнологічний університет, 2024. С. 21–22.

Власюк В.П. Романченко К.І. Шляхи оптимізації господарської діяльності в угіддях мисливських господарств. *Сучасні проблеми лісового господарства та екології: шляхи вирішення* : Матеріали міжнародної наук.-практ. конф., (м. Житомир 7-8 жовтня 2021 р.) Житомир : Поліський національний університет, 2021. С. 31–33.

Власюк В. П. Оптимізація чисельності хижаків як інструмент збереження біорізноманіття. *Modernization of today's science: experience and trends* : collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the VIII International Scientific and Theoretical Conference, May 30, 2025. Glasgow, Scotland, United Kingdom : ICSR, 2025. P. 136–138. DOI <https://doi.org/10.36074/scientia-30.05.2025>

Власюк В. П. Особливості планування чисельності основних видів мисливських тварин. *Міждисциплінарні наукові дослідження : особливості та тенденції* : Матеріали міжнародної наукової конференції (Том 2.) (м. Чернігів, 4 грудня 2020 р.) Чернігів : МЦНД. 2020. С. 18–19. <https://doi.org/10.36074/04.12.2020.v2.02>

Власюк В. П., Шмат І. П., Догонова О. В. Роль узлісся як середовища проживання мисливських тварин. *Лісівнича освіта і наука: стан, проблеми та перспективи розвитку* : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (19 травня 2022 року, м. Малин). Малин: Малинський фаховий коледж, 2022. С. 53-54.

Власюк В. П., Фізик І. В., Грицюк В. В., Грицюк І. І., Кльопп Л. Л. Особливості створення біотехнічних споруд для ратичних мисливських тварин в угіддях. *Природно – ресурсний комплекс Західного Полісся в контексті сталого*

розвитку : збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції науковців, аспірантів і здобувачів вищої освіти, 16-17 травня 2023 р. Березне : НСІ НУВГП, 2023. С. 41–44.

Власюк В. П., Якобчук А. О. Особливості зимової підгодівлі козулі європейської у мисливських угіддях. *Проблеми ведення та експлуатації лісових і мисливських ресурсів* : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції присвяченої пам'яті професора А. І. Гузія, 12 жовтня 2022 р. Житомир : НОВОград, 2022. С. 17–19.

Гузій А. І., Власюк В.П., Тарасевич О.В. Територіальна динаміка та структура мисливських угідь як умов проживання мисливських тварин Житомирщини. *Наук. вісн. нац. лісотех. ун-ту України*. 2014. Вип. 24.1. С. 15–20.

Кратюк О. Л., Власюк В. П., Воробей В. П. Екологічні аспекти організації мисливсько-господарського виробництва Житомирської районної організації УТМР. *Таврійський науковий вісник. Серія: Сільськогосподарські науки*. 2025. Вип. 142. Ч.2 С. 291–299. DOI <https://doi.org/10.32782/2226-0099.2025.142.2.36>

Кратюк О. Л., Власюк В. П. Еколого-економічні аспекти трансформації організаційної структури користувачів мисливських угідь Житомирської області. *Таврійський науковий вісник. Серія: Сільськогосподарські науки*. 2026. Вип. 149. Ч.1 С. 384–393. DOI <https://doi.org/10.32782/2226-0099.2026.149.1.42>

Муравйов Ю.В., Хоєцький П.Б. Аналіз ведення мисливського господарства та шляхи підвищення його ефективності. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011, т. 21, № 1. С. 23–29.

Настанова з упорядкування мисливських угідь. Київ, 2002. 112 с.

Регулювання продуктивності мисливських угідь. Методичні вказівки до виконання курсової роботи для підготовки фахівців ОС «Магістр» спеціальності Н4 – Лісове господарство. ОПП «Мисливське господарство» / уклад. В.П. Власюк, О.Л. Кратюк. Житомир: Поліський національний університет, 2026. 70 с.

14. Електронні інформаційні ресурси

Бібліотечно-інформаційний ресурс (наукові статті, автореферати дисертацій та дисертації, навчальні матеріали, студентські роботи, матеріали конференцій, патенти, статистичні матеріали, наукові звіти):

Інституційний репозитарій Поліського національного університету (<http://ir.polissiauniver.edu.ua/>);

Житомирська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Олега Ольжича (<http://www.lib.zt.ua/>, 10014, м. Житомир, Новий бульвар, 4, (0412) 37-34-65);

Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського (<http://www.nbuv.gov.ua/>, м. Київ, просп. Голосіївський, 3, +380 (44) 524-81-36).

Офіційний вебпортал Верховної Ради України – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1478-14#Text>

Геопортал «Ліси України» <https://forestry.org.ua/BVV/map/>

Європейська федерація мисливських та природоохоронних асоціацій (FACE – European Federation for Hunting and Conservation). – <https://www.face.eu/>

International Council for Game and Wildlife Conservation (Міжнародна рада з охорони дичини та дикої природи (CIC). – <https://www.cic-wildlife.org/>

Українське теріологічне товариство – <http://www.terioshkola.org.ua/>

Українське товариство мисливців та рибалок – www.utmr.org.ua/

Польська мисливська асоціація – <https://www.pzlow.pl/>

Польський мисливець – <http://www.terioshkola.org.ua/>

Сайт Вашингтонської конвенції (CITES). – <https://cites.org/eng>

Сайт Рамсарської конвенції – <https://www.ramsar.org/>

Online курси від EdEra <https://study.ed-era.com/uk/dashboard/course?userCourseId=1724369&authuser=0#!5124>

Prometheus. Каталог курсів від Prometheus: безкоштовні, платні, з сертифікатом і без

Дія. Освіта. <https://osvita.diia.gov.ua/>